

Κλασικά Χρόνια

479 π.Χ. -323 π.Χ.

Δηλιακή Συμμαχία
Ο αιώνας του Περικλή

Τα 50 χρόνια μετά τους μηδικούς:

- Παγίωση της δημοκρατίας (εσωτερικό)
- Ενίσχυση αθηναϊκής ηγεμονίας (εξωτερικό)

Πηγές:

- Θουκυδίδης
- Αριστοτέλης
- Πλούταρχος

Η πολιτική κατάσταση μετά τους μηδικούς πολέμους

- Έριδες μετά τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη. Ο δήμος δεν επεμβαίνει στις βίαιες αντιπαραθέσεις της εποχής παρά μόνο όταν γίνεται προσφυγή στον εξοστρακισμό.
- Οι μηδικοί πόλεμοι δεν σταμάτησαν τις έριδες ανάμεσα στις πολιτικές παρατάξεις, παράδειγμα αποτελεί ο εξοστρακισμός του Θεμιστοκλή δέκα χρόνια μετά την νίκη στη Σαλαμίνα. Δεν γνωρίζουμε αν όντως είχαν οι διαμάχες αυτές πολιτικό χαρακτήρα, όπως υποστηρίζει ο Αριστοτέλης.
- Δραστικότερη επέμβαση του δήμου με την καθιέρωση του συστήματος εκλογής των αρχόντων με κλήρωση, (487/6 επί άρχοντα Τελεσίνου) που καθιερώθηκε από τον Θεμιστοκλή που λόγω της μετριότερης καταγωγής του ίσως αποκλειόταν από κάποια αξιώματα.
→ μείωση του ρόλου των αρχόντων στις δημόσιες υποθέσεις
- Αριστοτέλης → ο Άρειος Πάγος μέχρι και τη σύσταση της συμμαχίας της Δήλου ασκούσε 'ηγεμονία' de facto' η Βουλή των 500^{ων} είχε μειώσει τις εξουσίες του παλιού αυτού αριστοκρατικού συμβουλίου.
- Οι μεταρρυθμίσεις του Εφιάλτη δείχνουν ότι οι μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη δεν ήταν επαρκείς ή και αρεστές.

Οι μεταρρυθμίσεις του Εφιάλτη (462/1 π.Χ.)

- **Εφιάλτης**: εισήγαγε τις μεταρρυθμίσεις περί το **462/1** επί άρχοντα Κόνωνα και θεωρείται από πολλούς ως εμπνευστής αυτών των μεταρρυθμίσεων ο **Θεμιστοκλής** που είχε εξοστρακιστεί το 471 π.Χ. (αυτό σημαίνει ότι το 461 είχε επιστρέψει στην Αθήνα). Άλλοι πάλι (**Πλούταρχος**) βλέπουν πίσω από αυτές τον νεαρό πολιτικό Περικλή στον οποίο κάποιιοι χρεώνουν και τη δολοφονία Εφιάλτη.
- Ο **Πλούταρχος** → καθαρή συκοφαντία που όμως δείχνει ότι οι αντιπαραθέσεις είχαν **πολιτικό χαρακτήρα** και **αμφισβητούσαν τη φύση του πολιτεύματος**.
- **Αριστοτέλης** →
- το συμβούλιο του **Αρείου Πάγου στερείται** τις αρμοδιότητες του φύλακα της πολιτείας-του πολιτεύματος,
- οι αρμοδιότητές του **δόθηκαν στη Βουλή των 500^{ων}, τη συνέλευση του λαού και στα δικαστήρια της Ηλιαίας**
- **Βουλή των 500^{ων} → κύριο όργανο της αθηναϊκής δημοκρατίας**
- Την εποχή του **Αριστοτέλη 4^{ος}** αιών. π.Χ. ο **Άρειος Πάγος** κρίνει μόνον τις υποθέσεις προμελετημένου φόνου ή τραυματισμού, εμπρησμού ή δηλητηρίασης (από θανατηφόρο δηλητήριο).

Η δημοκρατία του Περικλή

- Η αυξημένη συμμετοχή του δήμου στις στρατιωτικές επιχειρήσεις συνεπάγεται και την ενεργητική και διευρυμένη του συμμετοχή στα πολιτικά θέματα.
- Α. Η συνέλευση του δήμου, η *Εκκλησία*, έγινε ανώτατη αρχή στην εποχή του Περικλή. Τα ψηφίσματα αρχίζουν με τη φράση «ἔδοξε τῷ δήμῳ» και μαρτυρούν ότι ο έλεγχός της απλωνόταν σε όλες τις υποθέσεις της πολιτείας:
 - 1. στην εξωτερική πολιτική → συμμαχίες, υποδοχή πρέσβων, προσδιορισμός εισφοράς
 - 2. στην εσωτερική πολιτική → χρηματοδότηση στρατιωτικών αποστολών, μεγάλα έργα, θρησκευτικά ζητήματα, εκλογή στρατηγών και αξιωματούχων, δικαστικά καθήκοντα (διαδικασία εξοστρακισμού: 6000 πολίτες). Παραμένει άγνωστο για το αν είχε γνώμη σε περίπτωση δίκης για εσχάτη προδοσία (είσαγγελεῖες).

Η Βουλή

B. Η Βουλή: ήταν βασικός μοχλός της δημοκρατίας
μέλη οι Αθηναίοι που είχαν υπερβεί το 30^ο
έτος εκλέγονταν ετησίως (μέχρι 2 φορές)

Έργο της Βουλής:

- Συνέτασσε τα **προβουλεύματα** για τα οποία ο δήμος αποφάσιζε.
- **Δικαστικές** αρμοδιότητες του παλιού Αρείου Πάγου (εξέταση δικαστών στο τέλος της θητείας τους, όμως, δεν μπορούσε να επιβάλει πρόστιμα πάνω από 500 δρχ. ούτε την ποινή του θανάτου)

Η Βουλή

- **Διοίκηση:** έλεγχο των δημοσίων οικονομικών, των αξιωματούχων που διαχειρίστηκαν το δημόσιο χρήμα και τον ομοσπονδιακό θησαυρό της Δήλου, εκταμίευση χρημάτων για δαπάνες που η συνέλευση, εκκλησία, αποφάσιζε.
- (με επιτροπές) έλεγχε τις ναυτικές κατασκευές, την κατάσταση των οπλοστασίων, των θυσιών και όλες τις θρησκευτικές εκδηλώσεις
- Όλες αυτές οι αρμοδιότητες δείχνουν την δύναμη της Βουλής που ήταν το κύριο θύμα των δύο ολιγαρχικών επαναστάσεων.

Η Ηλιαία

- **Γ. Η Ηλιαία**, το λαϊκό δικαστήριο: μέλη **6000** δικαστές που κληρώνονταν ετησίως από το *δήμο*. Μετά τα χρόνια του Εφιάλτη, οι 6000 στελέχωναν εξειδικευμένα δικαστήρια και ανάλογα ονομάζονταν, π.χ. **ναυτοδίκες** (ναυτικές υποθέσεις) ή **εισαγωγείς**, (πρόεδροι δικαστηρίου στα οποία υπάγονταν υποθέσεις σχετικές με τον προσδιορισμό των συμμαχικών εισφορών).
- **Αριστοφάνης**, (*Σφήκες*, 661 κ.ε.) οι δικαστές ήταν υποχρεωμένοι να παρίστανται τουλάχιστον 300 μέρες το χρόνο!
- Θέσπιση **ηλιαστικού μισθού** από τον Περικλή (**Αριστοτέλης**, **Πλούταρχος**) **2 και μετά 3 οβολοί**. → επέκταση του μισθού στους βουλευτές και σε άλλους αξιωματούχους ([**Ξενοφώντα**] *Αθηναίων Πολιτεία*, 431 π.Χ.) → **έδωσε τη δυνατότητα σε πολίτες με περιορισμένα οικονομικά μέσα να μετέχουν στα δημόσια λειτουργήματα, αρχές**. → **Διεύρυνση δημοκρατίας**.

•

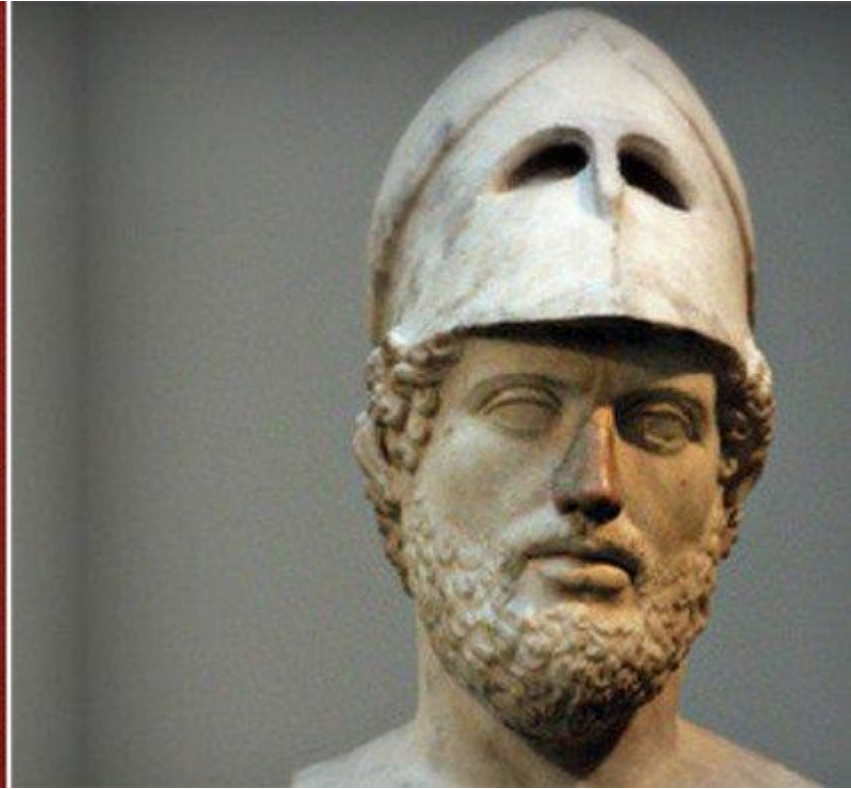
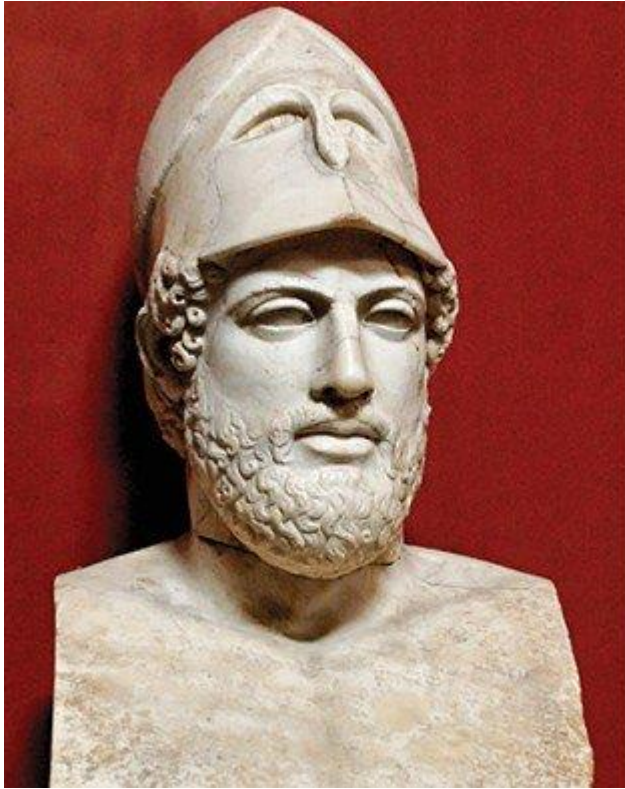
Οι βασικότερες αρχές:

- **Οι άρχοντες** στα μέσα του 5^{ου} περιορίζονται σε δικαστικά ζητήματα γεγονός που οφείλεται στην καθιέρωση της κλήρωσης και στο άνοιγμα του λειτουργήματος στους πολίτες της 3^{ης} φορολογικής τάξης (ζευγίτες).
- Κλήρωση όχι τυχαία: **κατάρτισις** → σύνταξη καταλόγου 500 υποψηφίων που υποδείκνυαν οι δήμοι. Η κλήρωση έδινε έναν δημοκρατικό χαρακτήρα σε αντίθεση με την ελιτίστικη εκλογή των στρατιωτικών αξιωματούχων που εκλέγονταν από τους πεντακοσιομέδιμνους, και έγιναν οι πραγματικοί ηγέτες που κατεύθυναν την πολιτική της πόλης, (ακόμα και τον 4^ο ήταν οι μόνοι που πρέπει να διαθέτουν κτηματική περιουσία).

Περικλής- Κίμων

- Ο **Θουκυδίδης**, *Ιστοριών 2, 65,9* αποκαλεί τον Περικλή πρώτο πολίτη. Ήταν γιος του Ξανθίππου και της Αγαρίστης (ανεψιάς του μεταρρυθμιστή Κλεισθένη) καταγόμενος από την αριστοκρατική οικογένεια των Αλκμεωνιδών. Η πολιτική του σταδιοδρομία σε μια εποχή που η διακυβέρνηση της πόλης ήταν στα χέρια των αριστοκρατικών οικογενειών ήταν εξασφαλισμένη.
- Υπάρχει αρκετή ανεκδοτολογία γύρω από το πρόσωπο του Περικλή.
- **Κίμων**, πολιτικός αντίπαλος Περικλή, γόνος της αριστοκρατικής οικογένειας Φιλαϊδών-Κιμωνιδών, που επέτρεπε στους φτωχούς του δήμου του να μπαίνουν ελεύθερα στα κτήματά του και να κόβουν καρπούς. Λένε ότι ο Περικλής θέλοντας να ανταγωνιστεί τον αντίπαλό του καθιέρωσε την **μισθοφορία**.

Περικλής

Ο Περικλής

- **Πλούταρχος** επηρεασμένος από τον **Αριστοτέλη** → καθιέρωση **μισθοφορίας**, αντιμισθία για τη συμμετοχή όλων των πολιτών στην απονομή δικαιοσύνης → **δυνατότητα συμμετοχής και των φτωχών** → **διεύρυνση δημοκρατίας**.
- **463 π.Χ.** δίκη Περικλή εναντίον Κίμωνα (πρώτη πολιτική πράξη) και **461 π.Χ.** τον εξοστρακίζει.
- Παίρνει στα χέρια του την τύχη της πόλης → **ενίσχυση δημοκρατίας**
- **443 π.Χ.** εξοστρακίζει τον **Θουκυδίδη** από την Αλωπεκή, πολιτικό του αντίπαλο και εκφραστή των ολίγων, γεγονός που θεωρείται νίκη της πλειοψηφίας (**δήμου**) έναντι των ολίγων.
- Επιρροή στον λαό, ευφράδεια, πολιτική γραμμή → κύριος των πεπρωμένων →
- **υλικά ωφελήματα για τους πολίτες και**
- **ασύγκριτη δόξα για την πόλη.**

Η συμμαχία της Δήλου (478/7 π.Χ.)

- Μετά τη λήξη των Μηδικών πολέμων η Αθήνα εκμεταλλεζόμενη τις νέες συνθήκες της εποχής,
- **1. κυρίως όμως το φόβο** των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας και του Αιγαίου για τον περσικό κίνδυνο και
- **2. τη δυσαρέσκειά τους προς τη Σπάρτη** - εξαιτίας της αποτυχημένης εκστρατείας του σπαρτιάτη στρατηγού Πausανία εναντίον των Περσών (478 π.Χ.)
→ ανέλαβε την πρωτοβουλία να ενώσει όλες τις ελληνικές πόλεις και να δημιουργήσει το 478/7 π.Χ. τη Δηλιακή ή Α' Αθηναϊκή συμμαχία

(Θουκυδίδης, *Ιστορία* 1.94-95).

Θουκυδίδης, *Ιστορία* 1.94-95

[1.94.1] Η Σπάρτη είχε διορίσει τον Πausανία του Κλεομβρότου αρχηγό των ελληνικών δυνάμεων. Είχε στις διαταγές του είκοσι πελοποννησιακά καράβια. Τον ακολουθούσαν τριάντα αθηναϊκά καράβια και στρατός από τους άλλους συμμάχους. [1.94.2] Έκαναν εκστρατεία στην Κύπρο όπου υπόταξαν το μεγαλύτερο μέρος του νησιού. Μετά πήγαν στο Βυζάντιο που το κρατούσαν πάντα οι Πέρσες και το κυρίεψαν ύστερα από πολιορκία, πάντα υπό την ηγεσία του Πausανία.

[1.95.1] Ο βίαιος τρόπος του είχε αρχίσει να δυσαρεστεί τους Έλληνες και ιδιαίτερα τους Ίωνες και όσους άλλους είχαν πρόσφατα ελευθερωθεί από τον ζυγό του Βασιλέως. Πήγαιναν στους Αθηναίους και τους ζητούσαν να γίνουν εκείνοι αρχηγοί τους, αφού η καταγωγή τους ήταν κοινή, και να εμποδίζουν τον Πausανία να ενεργεί αυθαίρετα. [1.95.2] Οι Αθηναίοι δέχτηκαν τις προτάσεις αυτές και πρόσεχαν να μην αφήσουν τον Πausανία να κάνει ό,τι θέλει και να εκμεταλλεύονται κάθε περίπτωση για να κανονίζουν τα ζητήματα προς το δικό τους συμφέρον.

- [1.95.3] Στο μεταξύ οι Λακεδαιμόνιοι ανακάλεσαν τον Πausανία για να τον ανακρίνουν για όσα είχαν μάθει. Πολλά του καταμαρτυρούσαν οι Έλληνες που έφταναν στην Σπάρτη, γιατί συμπεριφερόταν περισσότερο σαν τύραννος παρά σαν στρατηγός. [1.95.4] Η ανάκλησή του έτυχε να γίνει την ίδια εποχή που οι άλλοι σύμμαχοι, εκτός από τους Πελοποννησίους, από μίσος προς τον Πausανία, πήγαν με το μέρος των Αθηναίων. [1.95.5] Όταν έφτασε στη Σπάρτη, του καταλόγισαν ευθύνη για πράξεις εναντίον ιδιωτών, αλλά για την κύρια καταγγελία αθώθηκε. Τον κατηγορούσαν ότι είχε προδοτικές σχέσεις με τους Πέρσες και σ' αυτό δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία. [1.95.6] Δεν τον έστειλαν πάλι αρχηγό κι έστειλαν στην θέση του τον Δόρκη με μερικούς άλλους και με μικρή δύναμη, αλλά επειδή οι σύμμαχοι δεν ήθελαν πια να τους δεχτούν για αρχηγούς, γύρισαν πίσω. [1.95.7] Οι Λακεδαιμόνιοι δεν έστειλαν πια άλλους στρατηγούς από φόβο μη όσοι βγουν από την Σπάρτη διαφθαρούν, όπως έγινε με τον Πausανία. Ήθελαν επίσης ν' απαλλαγούν από τις ευθύνες του πολέμου εναντίον των Μήδων και θεωρούσαν ότι οι Αθηναίοι, που την εποχή εκείνη ήσαν φίλοι τους, ήσαν ικανοί ν' αναλάβουν την αρχηγία.

Η συμμαχία της Δήλου (478/7 π.Χ.)

Πρόφαση για τη δημιουργία της συμμαχίας ήταν:

- να εκδικηθούν οι Έλληνες τους Πέρσες για τις καταστροφές που έπαθαν κατά τους Μηδικούς πολέμους.

Κύρια επιδίωξη τους όμως ήταν:

- να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους και
- να απελευθερώσουν τις ελληνικές πόλεις που βρίσκονταν κάτω από την περσική κυριαρχία.

Μέλη: αρχικά συμμετείχαν περίπου εκατόν σαράντα πόλεις (140), που σύμφωνα με την κατάταξή τους στους φορολογικούς καταλόγους της Αθήνας, χωρίζονταν σε 5 γεωγραφικές περιφέρειες: την Ιωνία, τον Ελλήσποντο, τη Θράκη, την Καρία και τα Νησιά.

Η συμμαχία της Δήλου (478/7 π.Χ.)

Όροι:

Όλες οι συμμετέχουσες πόλεις:

- Θα διατηρούσαν μια **κοινή επιθετική και αμυντική πολιτική** και για το λόγο αυτό ορκίστηκαν να έχουν όλα τα μέλη της συμμαχίας **τους ίδιους εχθρούς και φίλους** ([Θουκυδίδης, Ιστορία 1.96-97](#)).
- Είχαν υποχρέωση να **συνεισφέρουν στην κοινή άμυνα με πλοία** (**Λέσβος, Χίος, Σάμος**) και οι άλλοι να πληρώνουν **εισφορά** (το συνολικό της ποσό όρισε πρώτη φορά το 476 π.Χ. ο Αριστείδης).
- Η είσπραξή της εισφοράς ανατέθηκε σε δέκα οικονομικούς αξιωματούχους, τους "**Ελληνοταμίεις**", που θα ήταν αθηναίοι πολίτες, θα εκλέγονταν από την *Εκκλησία του Δήμου* και θα ήταν υπόλογοι σε αυτήν.
- Οι πόλεις θα ήταν **αυτόνομες και ισόψηφες**, θα διατηρούσαν δηλαδή τους νόμους τους και θα είχαν τον ίδιο αριθμό ψήφων, ώστε να μην επηρεάζονται οι αποφάσεις της συμμαχίας μόνον από τις ισχυρότερες πόλεις.

Πάνω από 10.000 όστρακα (θραύσματα αγγείων) έχουν βρεθεί στον Κεραμεικό και την αγορά των Αθηνών
Στα όστρακα αναγράφεται το όνομα, συνοδευόμενο συχνά από το πατρώνυμο ή (και) το δημοτικό του υποψηφίου.

Ἄρι{σ}στείδης Λυσιμάχου

Θουκυδίδης, Ιστορία I 96-97

[1.96.1] Οι Αθηναίοι ανάλαβαν, έτσι, την αρχηγία με την θέληση των συμμάχων εξαιτίας της έχθρας τους εναντίον του Πausανία. Όρισαν ποιοί από τους συμμάχους έπρεπε να συνεισφέρουν χρήματα και ποιοί να προμηθεύουν καράβια για την αντιμετώπιση των βαρβάρων. Σκοπός, έλεγαν, ήταν να λεηλατήσουν τις κτήσεις του Βασιλέως, αντίποινα για τα όσα είχαν πάθει. [1.96.2] Για πρώτη φορά τότε οι Αθηναίοι διόρισαν **Ελληνοταμίεις** που πηγαίνουν και εισπράτταν τον φόρο. Έτσι ονομάστηκε, τότε, η εισφορά. Το ύψος του πρώτου φόρου που ορίστηκε ήταν τετρακόσια εξήντα τάλαντα, ταμείο ήταν η Δήλος και οι συνελεύσεις της συμμαχίας γίνονταν στον Ναό.

[1.97.1] Αλλά στο διάστημα μεταξύ του μηδικού και του πελοποννησιακού πολέμου, οι Αθηναίοι, οι οποίοι στην αρχή ασκούσαν την ηγεμονία τους επάνω σε **ισότιμους συμμάχους** κι έπαιρναν αποφάσεις **σε κοινά συμβούλια**, σημείωσαν πολλή πρόοδο και στα πολεμικά και στην διακυβέρνησή τους, αναλαμβάνοντας δράση είτε εναντίον των Μήδων είτε εναντίον των συμμάχων τους που αποστατούσαν είτε εναντίον των Πελοποννησίων εκείνων που βοηθούσαν τις αποστασίες. [1.97.2] Αναφέρω, σαν παρένθεση στην διήγησή μου, τα γεγονότα αυτά, επειδή όλοι όσοι έγραψαν πριν από μένα παράλειψαν την περίοδο αυτή για ν' ασχοληθούν ή με τα πριν από μηδικά ή με τα μηδικά. Ένας μόνο, ο Ελλάνικος, στην «Αττική Ιστορία» του μνημονεύει πολύ σύντομα τα γεγονότα, αναφέροντας λίγα πράγματα και με ανακρίβειες στην χρονολογία. Μια τέτοια παρένθεση, άλλωστε, θα εξηγήσει πώς οι Αθηναίοι δημιούργησαν την ηγεμονία τους.

Η συμμαχία της Δήλου (478/7 π.Χ.)

Όροι

- Ως **τόπος για τη συνάντηση** των αντιπροσώπων των σύμμαχων πόλεων και για τη **φύλαξη του ταμείου τους, επιλέχτηκε το ιερό του Απόλλωνα στη Δήλο.**
- Την επιλογή αυτή **επέβαλαν λόγοι θρησκευτικοί**, καθώς αποτελούσε κέντρο λατρείας των ιωνικών πόλεων, **πολιτικοί**, επειδή δεν είχε ιδιαίτερες πολιτικές φιλοδοξίες το ιερό του Απόλλωνα στη Δήλο, αλλά και **πρακτικοί**, αφού ήταν λιμάνι και βρισκόταν σε κεντρικό σημείο του Αιγαίου.

Αρχαιολογικός χώρος Δήλου

Η συμμαχία της Δήλου

- Ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός δεν πρέπει να συγκριθεί με τον ευρωπαϊκό ιμπεριαλισμό της Δύσης του 19^{ου} αιώνα ούτε η αυτοκρατορία με την ρωμαϊκή.
- Η **συμμαχία της Δήλου** δημιουργήθηκε **μετά τη διάλυση** της Πανελλήνιας συμμαχίας της οποίας κινητήριες δυνάμεις ήταν **Αθήνα** και **Σπάρτη**. Οι Έλληνες που ανήκαν στη Πανελλήνια συμμαχία **εμπιστεύτηκαν την ηγεμονία, δηλ. την αρχηγία της Αθήνας**.
- Πώς όμως εξελίχτηκε η αρχηγία → σε *αρχή*, κυριαρχία;
- **Τρία στάδια εξέλιξης** της συμμαχίας της Δήλου στα 50 χρόνια (τέλος μηδικών – πελοποννησιακός πόλεμος).

η αρχηγία → αρχή - κυριαρχία

Ορισμένοι μελετητές διακρίνουν **τρία στάδια** στην αλλαγή του χαρακτήρα της συμμαχίας της Δήλου.

- 1. Στην Α' φάση** (478-461 π.Χ.) οι στρατιωτικές επιτυχίες του **Κίμωνα** συνέβαλαν στην επιβολή της αθηναϊκής κυριαρχίας σε πολλές περιοχές της συμμαχίας.
- 2. Η μεταφορά του συμμαχικού ταμείου από τη Δήλο στην Αθήνα** (454 π.Χ.), η ίδρυση κληρουχιών (από το 450 π.Χ.) και
- 3. Η επιβολή του νομίσματος, των μέτρων και των σταθμών της** στις συμμαχικές πόλεις (449 π.Χ.) αποτελούν τα ενδεικτικότερα γεγονότα για τις ηγεμονικές βλέψεις της Αθήνας.

Κατά τη **Β' φάση** (461-445 π.Χ.) η **Αθήνα ήρθε σε ρήξη με τη Σπάρτη**, η οποία έβλεπε με καχυποψία τον αθηναϊκό επεκτατισμό.

Η **Γ' φάση** (445-431 π.Χ.) ταυτίζεται με το απόγειο της αθηναϊκής δύναμης, όπου κυριαρχεί η τάση διατήρησης των κερκτημένων.

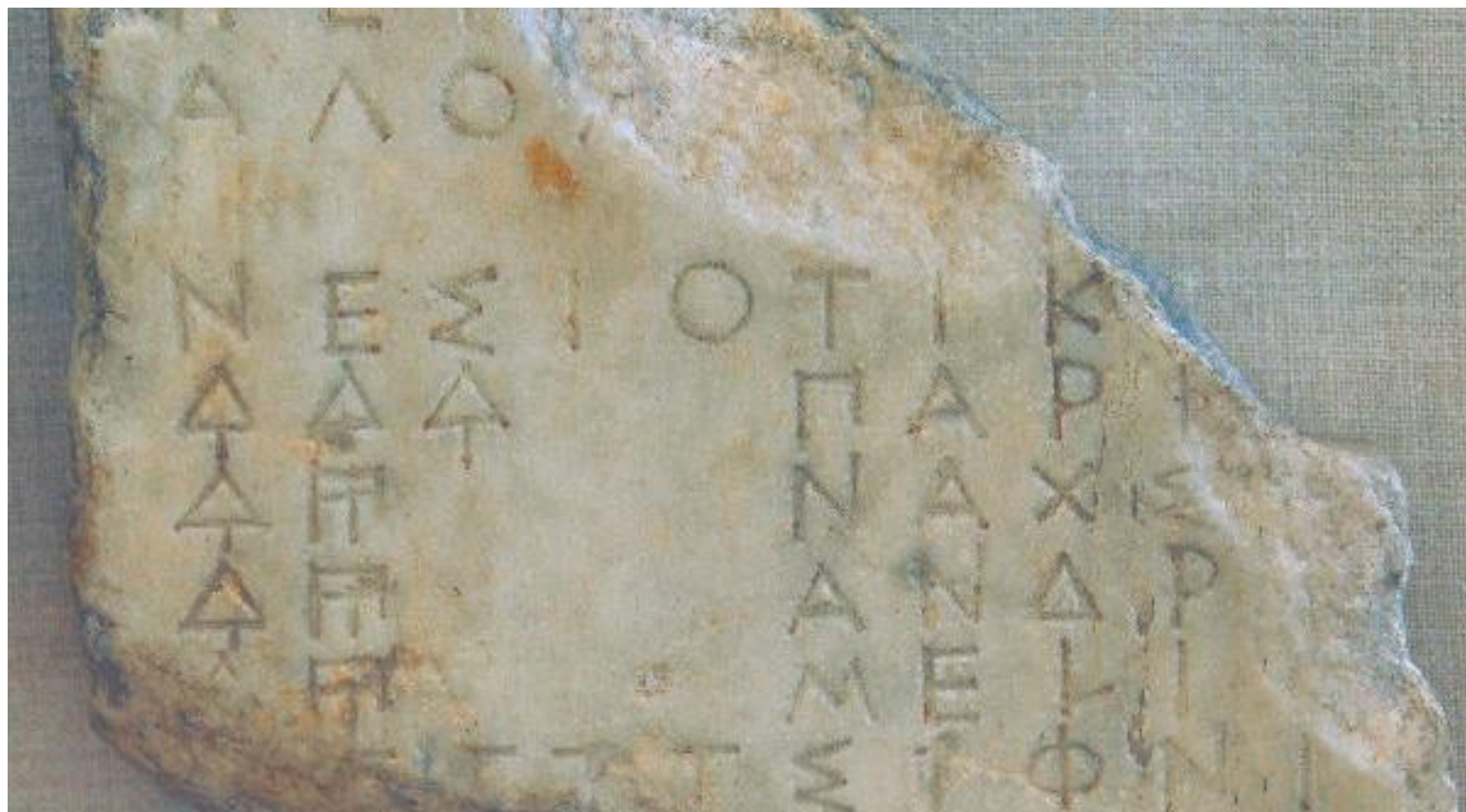

Τμήμα των φορολογικών καταλόγων στους οποίους εμφανίζονται οι πόλεις της Αθηναϊκής συμμαχίας, χωρισμένες σε πέντε περιφέρειες από το 443 π.Χ. Πάνω, τμήμα του Ελλησπόντιου φόρου, στη μέση, του Θρακικού και κάτω, του Καρικού.

Κάτω από τα ονόματα των περιφερειών ακολουθούν τα ονόματα των πόλεων και δίπλα το χρηματικό ποσό που έπρεπε να καταβάλλουν.

Αθήνα, Επιγραφικό Μουσείο. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ.
© ΥΠΠΟ.

Εισφορές μελών της αθηναϊκής συμμαχίας

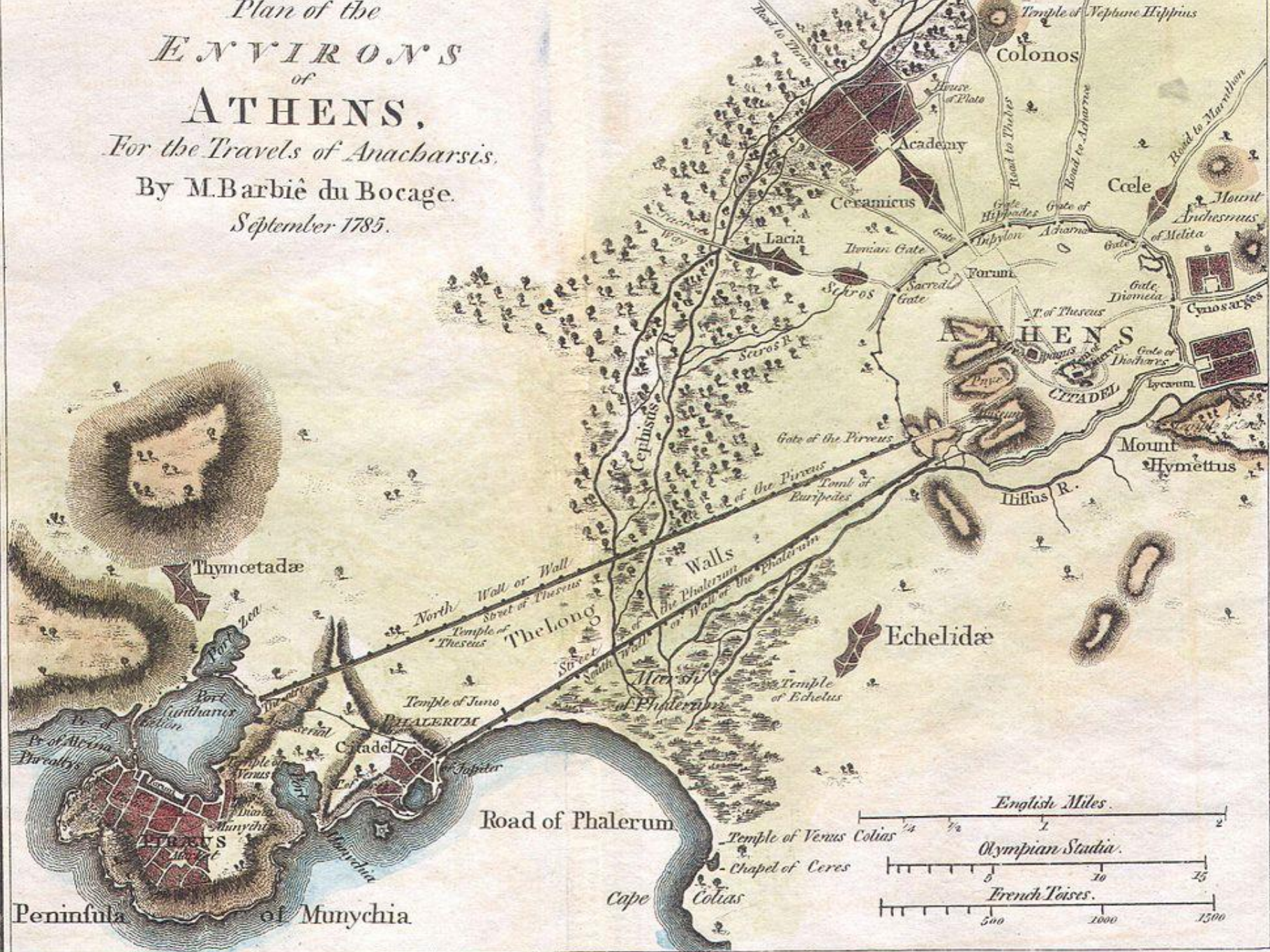
Τμήμα του βόρειου τείχους της Ακρόπολης. Διακρίνονται εντειχισμένα αρχιτεκτονικά μέλη από ναούς που είχαν καταστρέψει οι Πέρσες. **Λέγεται ότι ύστερα από συμβουλή του Θεμιστοκλή τοποθετήθηκαν εκεί, ώστε να είναι ορατά από την Αγορά και να θυμίζουν στους Αθηναίους τα δεινά της περσικής καταστροφής.**

Αθήνα, Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. ΥΠΠΟ/ΤΑΠ. © ΥΠΠΟ.

Τα μακρά τείχη

Plan of the
ENVIRONS
of
ATHENS,
For the Travels of Anacharsis.
By M. Barbié du Bocage.
September 1785.

Θουκυδίδης 1. 93

[1.93.1] Τείχισαν, λοιπόν, την πόλη τους οι Αθηναίοι σε πολύ μικρό διάστημα.

[1.93.2] Ακόμα και σήμερα η τοιχοδομή φανερώνει ότι το χτίσιμο έγινε βιαστικά. Το θεμελιακό μέρος είναι καμωμένο από κάθε λογής πέτρες που σε πολλά σημεία δεν είναι συναρμοσμένες, αλλά τοποθετημένες όπως τις έφερναν οι βοηθοί. Χρησιμοποιήθηκαν, όμως, πολλές επιτύμβιες στήλες και πελεκημένες πέτρες. Ο περίβολος του τείχους έγινε πολύ μεγαλύτερος από ό,τι ήταν πριν, και σε όλα τα σημεία, και γι' αυτό βιάζονταν και χρησιμοποιούσαν κάθε υλικό χωρίς διάκριση.

[1.93.3] Ο Θεμιστοκλής, επίσης, έπεισε τους Αθηναίους να συμπληρώσουν τα τείχη του Πειραιά –τα τείχη είχαν αρχίσει τον χρόνο που ήταν πρώτος άρχων της Αθήνας– γιατί θεωρούσε ότι το μέρος ήταν εξαιρετικό με τα τρία φυσικά λιμάνια του και πίστευε ότι, έχοντας ναυτική δύναμη, η Αθήνα ήταν πια σε θέση ν' αποκτήσει μεγάλη ισχύ. [1.93.4] Πρώτος, άλλωστε, τόλμησε να πει ότι έπρεπε στην θάλασσα ν' αναζητήσει η Αθήνα την δύναμή της και πρώτος άρχισε να εργάζεται για να θεμελιώσει την δύναμη αυτή. τα τείχη τους οι Αθηναίοι και κατασκεύασαν τα άλλα έργα τους αμέσως μετά την αποχώρηση των Μήδων.

Θουκυδίδης 1. 19

[1.93.5] Το πάχος του τείχους του Πειραιά το έχτισαν κατά την συμβουλή του Θεμιστοκλή, όπως φαίνεται και σήμερα. Δύο άμαξες από εκείνες που έφερναν τις πέτρες μπορούσαν να διασταυρωθούν. Στο εσωτερικό της τοιχοδομής δεν έβαλαν ούτε λάσπη ούτε χαλίκι, αλλά μόνο μεγάλες, κανονικά πελεκημένες πέτρες συναρμοσμένες μεταξύ τους προς τα έξω με σίδερο και μολύβι. Το ύψος του τείχους έγινε τελικά το μισό εκείνου που είχε σχεδιάσει ο Θεμιστοκλής. [1.93.6] Η σκέψη του ήταν με το πάχος και το ύψος του τείχους ν' αποθαρρύνει κάθε εχθρικό σχέδιο και να μπορούν λίγοι άνδρες, οι λιγότερο χρήσιμοι, να φυλάνε το τείχος, ενώ οι άλλοι θα επάνδρωναν το στόλο.

[1.93.7] Όλη του την προσοχή την είχε στρέψει στον στόλο. Έβλεπε, νομίζω, ότι ήταν ευκολότερο για τους Πέρσες να έρχονται από την θάλασσα παρά από στεριά. Πίστευε πως ο Πειραιάς ήταν πολύ πιο χρήσιμος παρά η απάνω πόλη και πολλές φορές έλεγε στους Αθηναίους ότι, αν ποτέ νικηθούν στην στεριά, να κατέβουν στον Πειραιά από όπου, με τον στόλο τους, θα μπορούσαν ν' αντισταθούν σ' οποιονδήποτε.

Οι πόλεις-μέλη της Δηλιακής Συμμαχίας

Ο Κίμων: η διεύρυνση της συμμαχίας

- **1. Ο Κίμων** επεκτείνει τη συμμαχία προς τη **Θράκη** και το **βόρειο Αιγαίο** και προς τα **νησιά και τα παράλια της Μ. Ασίας**.
- Ο Κίμων από το **476 π.Χ.** τέθηκε επικεφαλής των συμμαχικών δυνάμεων και με αφετηρία το Βυζάντιο ξεκίνησε η πρώτη συμμαχική επιχείρηση: **να εκκαθαριστούν τα θρακικά παράλια** από τις **Περσικές φρουρές**. Το **476/5 π.Χ** ιδρύθηκαν εγκαταστάσεις, αποικίες, **η Ηιόνη, ο Δραβήσκος** και μια άλλη κοντά στις Εννέα Οδούς. Με αυτή την εκστρατεία οι Αθηναίοι έκαναν το πρώτο βήμα στη **Θράκη, η οποία ήταν πλούσια σε ξυλεία, ενώ υπήρχαν επίσης μεταλλεία χρυσού και αργύρου**.
- **Κίμων** → δεσμούς με Θράκη (ο ίδιος ήταν γιος της θρακιώτισσας πριγκίπισσας Ηγησιπύλης και ο πατέρας του Μιλτιάδης διετέλεσε τύραννος της Χερσονήσου της Θράκης).
- **Η αξία της περιοχής κοντά στα στενά:**
ήλεγχε την είσοδο του Ευξείνου Πόντου,
ήταν πλούσια σε κοιτάσματα αργύρου και χρυσού και
πηγή σιτηρών για την Αθήνα.

Ο Κίμων: η διεύρυνση της συμμαχίας

- 475 π.Χ. Κατάληψη της **Σκύρου** από τους Δόλοπες, τους οποίους **εκδιώκει ο Κίμων** και εγκαθιστά κληρούχους - ανακομιδή οστών του Θησέα! **Πλούταρχος, Βίοι Παράλληλοι, Θησέας, 36**
 - 474-472 π.Χ. εκστρατεία στην Εύβοια και είσοδο στη συμμαχία της **Καρύστου**, μοναδικής ευβοϊκής πόλης εκτός συμμαχίας.
 - 469 π.Χ. καταστολή επανάστασης στη **Νάξο** → η πρώτη δυσарέσκεια μέλους της συμμαχίας → φόβος ρήγματος στη συμμαχία,
 - 468 π.Χ. εκστρατεία στα παράλια της Μ. Ασίας → **νίκη κατά Περσών στον Ευρυμέδοντα ποταμό.**
- Θουκυδίδης**, [1.98.1] Πρώτη επιτυχία των Αθηναίων ήταν να κυριέψουν, με αρχηγό τον Κίμωνα του Μιλτιάδου, **την Ηιόνα του Στρυμόνα**, και να υποδουλώσουν τους κατοίκους της. [1.98.2] Ύστερα υποδούλωσαν την **Σκύρο**, στο Αιγαίο. Την κατοικούσαν Δόλοπες που τους πήραν δούλους κι έστειλαν δικούς τους αποίκους. [1.98.3] Μετά πολέμησαν εναντίον της Καρύστου χωρίς ν' αναμειχθεί ή υπόλοιπη Εύβοια, και μετά από καιρό ρύθμισαν τις σχέσεις τους με συνθήκες. [1.98.4] **Μετά πολέμησαν εναντίον της Νάξου που είχε επαναστατήσει, την πολιορκήσαν και την ανάγκασαν να παραδοθεί. Ήταν η πρώτη συμμαχική πολιτεία που στερήθηκε την ελευθερία της κατά παράβαση της συμμαχίας, αλλά αργότερα τούτο συνέβηκε και με άλλες πολιτείες, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο.**

Θουκυδίδης, 1.99

- [1.99.1] Οι λόγοι που προκαλούσαν τις αποστασίες των συμμάχων ήσαν διάφοροι, αλλά κυρίως ήταν η **καθυστέρηση στην πληρωμή του φόρου ή στην παράδοση караβιών** και καμιά φορά η **λιποταξία**, γιατί οι Αθηναίοι εφάρμοζαν αυστηρά τις συμφωνίες και γίνονταν φορτικοί, ασκώντας πίεση σε πολιτείες που δεν ήσαν συνηθισμένες ούτε πρόθυμες να υποστούν θυσίες. [1.99.2] **Γενικά οι σύμμαχοι δεν δέχονταν πια με ευχαρίστηση την αρχηγία των Αθηναίων, οι οποίοι στις εκστρατείες δεν συμπεριφέρονταν πια σαν ίσοι προς ίσους με τους συμμάχους τους και μπορούσαν εύκολα να υποτάξουν τους αποστάτες.** [1.99.3] Υπεύθυνοι για την εξέλιξη αυτή ήσαν οι ίδιοι οι σύμμαχοι, οι οποίοι ήσαν απρόθυμοι να εκστρατεύσουν και, για να μην φεύγουν από τον τόπο τους, προτιμούσαν οι περισσότεροι, **αντί να προμηθεύουν πολεμικά, να πληρώνουν σε χρήμα τις αντίστοιχες δαπάνες.** Έτσι ο αθηναϊκός στόλος γινόταν ισχυρότερος με τα χρήματα που πλήρωναν οι σύμμαχοι, ενώ οι ίδιοι, όταν επαναστατούσαν, άρχιζαν τον αγώνα απροετοίμαστοι και χωρίς καμιά πολεμική πείρα.

Ο Κίμων: η διεύρυνση της συμμαχίας

- Το **465 π.Χ** οι Αθηναίοι στέλνουν 10.000 άποικους, Αθηναίους και σύμμαχους, στη Θράκη στις Εννέα Οδούς (αργότερα **Αμφίπολη**), για να εκμεταλλευτούν τις πλουτοπαραγωγικές πηγές της Θράκης.
- Η **Θάσος** ένα από τα ισχυρά μέλη της συμμαχίας, βλέποντας τα συμφέροντά της να απειλούνται, **αποστάτησε**.
- Η **επανάσταση της Θάσου** → **απειλή των αθηναϊκών θέσεων στο βόρειο Αιγαίο**.
- Η επανάσταση **συντρίφτηκε το 463 π.Χ.**, η Θάσος επέστρεψε στη συμμαχία, αφού **παρέδωσε το στόλο της, γκρέμισε τα τείχη της και εγκατέλειψε τις ηπειρωτικές κτήσεις της**.
- Ο **Κίμων** για άλλη μια φορά επέβαλε την τάξη. Μετά από τριετή πολιορκία η **Θάσος τιμωρήθηκε** βαρύτατα και οι άποικοι των Εννέα Οδών προχώρησαν προς την ενδοχώρα για να εγκατασταθούν κοντά στα μεταλλεία χρυσού.
- *Ο Κίμων είναι ο ικανός στρατηγός που αύξησε τη δύναμη της συμμαχίας της Δήλου.*

Ο Κίμων

- **464 π.Χ.** επανάσταση Μεσσηνίων ειλωτών στην Λακωνία → οι Σπαρτιάτες κάνουν **έκκληση για βοήθεια στους Αθηναίους**, ο Κίμων πείθει τους Αθηναίους να στείλουν βοήθεια (το **462 π.Χ.**, **4.000** οπλίτες με αρχηγό τον ίδιο, η οικογένειά του είχε φιλικές σχέσεις με τη Σπάρτη).
- Όμως, μετά λίγους μήνες, οι Σπαρτιάτες έδιωξαν τους Αθηναίους οπλίτες κατηγορώντας τους για σύμπραξη με τους επαναστάτες. Οι είλωτες δεν ήταν πραγματικοί δούλοι αλλά υποδουλωμένοι Έλληνες χωρικοί με τους οποίους οι αθηναίοι οπλίτες ίσως βρήκαν κοινά σημεία.
- Έτσι, η θέση του Κίμωνα στην Αθήνα κλονίστηκε, ο Περικλής τον οδήγησε σε δίκη με την κατηγορία του χρηματισμού αλλά όμως αθωώθηκε για να **εξοστρακιστεί το 461 π.Χ.**

Κίμων και Περικλής,

Πλούταρχος, *Περικλής*, Χ (ανάκληση του Κίμωνα από την εξορία)

- [10.1] Η διάρκεια του εξοστρακισμού εκείνων που έδιωχνε η πόλη είχε οριστεί με νόμο για **δέκα χρόνια**. Μόλις είχε περάσει το μισό διάστημα της δεκαετίας που ο Κίμων ήταν εξοστρακισμένος, οι Λακεδαιμόνιοι με μεγάλο στρατό μπήκαν στην περιοχή της **Τανάγρας** και οι Αθηναίοι αμέσως όρμησαν εναντίον τους. Τότε ο Κίμων ήρθε από τον τόπο όπου ήταν εξοστρακισμένος και κατατάχτηκε και αυτός στο λόχο που υπηρετούσαν οι άντρες της φυλής του. **Ήθελε με την πράξη του να ξεπλύνει την κατηγορία του λακωνισμού**, κινδυνεύοντας στον αγώνα μαζί με τους συμπολίτες του. Αλλά οι φίλοι του Περικλή συνεννοήθηκαν και τον έδιωξαν με τη δικαιολογία ότι ήταν εξοστρακισμένος. [10.2] Για τούτο, φαίνεται, ο Περικλής σ' εκείνη τη μάχη πολέμησε με πολλή αντρειά και ξεχώρισε απ' όλους τους άλλους, αψηφώντας τη ζωή του. [10.3] Αλλά έπεσαν σ' αυτή τη μάχη και όλοι μαζί οι φίλοι του Κίμωνα, αυτοί που ο Περικλής τους κατηγορούσε επίσης ως φίλους των Λακεδαιμονίων. Και τότε μετάνιωσαν πικρά οι Αθηναίοι και αποζητούσαν τον Κίμωνα, πολύ περισσότερο μάλιστα γιατί νικήθηκαν στα σύνορα της Αττικής και περίμεναν πως την ερχόμενη άνοιξη θα ξανάρχιζε άγριος ο πόλεμος.

Κίμων και Περικλής,

Πλούταρχος, *Περικλής*, Χ (ανάκληση του Κίμωνα από την εξορία)

- [10.4] **Κατάλαβε ο Περικλής τις διαθέσεις αυτές του λαού και δε δίστασε να τον ικανοποιήσει.** Υπόβαλε ο ίδιος στην εκκλησία του δήμου ψήφισμα για την ανάκληση του Κίμωνα και όταν εκείνος γύρισε στην πατρίδα του, κατόρθωσε να συμφωνηθεί ειρήνη ανάμεσα στις δύο πόλεις· γιατί οι Λακεδαιμόνιοι είχαν τόση συμπάθεια στον Κίμωνα, όση αντιπάθεια στον Περικλή και στους άλλους δημοκρατικούς αρχηγούς. [10.5] **Μερικοί ισχυρίζονται ότι πριν ο Περικλής υποβάλει την πρόταση για την επάνοδο του Κίμωνα, είχε συνεννοηθεί μυστικά μαζί του με τη μεσολάβηση της αδερφής του Κίμωνα Ελπινίκης και είχαν συμφωνήσει: ο Κίμων να φύγει με διακόσια πλοία και να είναι στρατηγός μακριά από την Αττική καταστρέφοντας τη χώρα του βασιλιά των Περσών, και ο Περικλής να έχει την εξουσία μέσα στην πόλη.**

Κίμων και Περικλής,

Πλούταρχος, *Περικλής*, X (ανάκληση του Κίμωνα από την εξορία)

- [10.6] Φαίνεται πως και πρωύτερα η Ελπινίκη είχε μεσολαβήσει, για να καταπραΰνει τον Περικλή απέναντι του Κίμωνα, όταν αυτός δικαζόταν και κινδύνευε να καταδικαστεί σε θάνατο. Τότε ο Περικλής ήταν ένας από τους κατηγορούς που είχε ορίσει ο δήμος και, όταν ήρθε σ' αυτόν η Ελπινίκη και τον παρακαλούσε, αυτός χαμογέλασε και είπε: «Ελπινίκη, είσαι γριά, είσαι πολύ γριά, για ν' ανακατεύεσαι σε τόσο μεγάλα ζητήματα». Και όμως στη δίκη δε σηκώθηκε να μιλήσει παρά μόνο μια φορά, αναγκασμένος από την εντολή που είχε αναλάβει, και, αφού επιβάρυνε τον Κίμωνα όσο μπορούσε λιγότερο από τους άλλους κατηγορούς, αποχώρησε από τη συνεδρίαση.
- [10.7] Πώς λοιπόν, ύστερ' απ' αυτά, μπορεί κανείς να δώσει πίστη στα λόγια του Ιδομενέα, που κατηγορεί τον Περικλή, πως τάχα τον Εφιάλτη, το δημοκρατικό αρχηγό, που ήταν φίλος και πολιτικός συνεργάτης του, τον δολοφόνησε από ζηλοτυπία και από φθόνο για τη δόξα του; Δεν ξέρω από πού τα μάζεψε αυτά και τα έριξε σα χολή στο πρόσωπο του Περικλή, που ίσως να μην είναι ολότελα άμεμπτος, πάντως όμως είχε φρόνημα ευγενικό και γενναιοψυχία, αρετές από τις οποίες δεν μπορούσε ποτέ να βλαστήσει πάθος τόσο σκληρό και τόσο απάνθρωπο. [10.8] Η αλήθεια είναι ότι τον Εφιάλτη που ήταν φοβερός αντίπαλος των ολιγαρχικών και αλύγιστος στην αναζήτηση ευθύνης και στην καταδίωξη κάθε αδικητή του λαού, τον επιβουλεύτηκαν οι εχθροί του· αυτοί έβαλαν τον Αριστόδικο από την Τανάγρα και τον σκότωσε κρυφά, όπως λέει ο Αριστοτέλης.

Όστρακο – Αγορά Αθηνών

